

УДК 72.012.2:364-78

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ ЕМПАТІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТЕРАПЕВТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУВАННІ УКРАЇНСЬКИХ ШЕЛТЕРІВ

АНТОНЕНКО Ігор, ВИШНЕВСЬКА Олена

Київський національний університет технологій і дизайну, Київ, Україна
tonn7171@gmail.com, vishnevskia.ov@knutd.com.ua

Розглянуто роль емпатії при дизайн-проєктуванні українських шелтерів та центрів післявоєнної реабілітації. Висвітлено особливості дизайну внутрішніх просторів у подібних приміщеннях сучасних моделей соціальної роботи, що набули поширення у західноєвропейських країнах та в США. Проаналізовано міжнародний досвід, українські практики та сучасні дослідження в галузі нейроестетики.

Ключові слова: емпатійне проєктування; травма-інформований дизайн; нейроестетика; соціальна реабілітація, біофілія.

ВСТУП

Шелтери в Україні функціонують як кризове житло та місця надання різноманітної допомоги. Крім того, в умовах війни їх роль розширюється, вони перетворюються на об'єкти психологічної підтримки та соціальної адаптації. За даними міжнародних досліджень, майже половина українських біженців мають симптоми ПТСР [1]. Ця проблема стосується й військовослужбовців. Це створює додаткове навантаження на державу, потребує інтеграції психотерапевтичних практик у подібні об'єкти.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проблема полягає в недостатній кількості існуючих традиційних моделей шелтерів і закладів подібного типу щодо мінімізації негативних наслідків війни. Метою дослідження є визначення принципів емпатійного проєктування та способів їх інтеграції при створенні українських шелтерів. Для цього проаналізовано міжнародний досвід травмо-інформованого дизайну; досліджено українські практики безбар'єрного житла; визначено ступінь впливу нейроестетики та біофільного дизайну у формуванні терапевтичних просторів. Крім того, актуальними є перспективи новітніх технологій та ШІ у проєктуванні «розумних шелтерів».

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Будинки для соціально вразливих груп включають соціальне житло та спеціалізовані установи (будинки для людей похилого віку, реабілітаційні та кризові центри, шелтери), засновані на принципах архітектури підтримки: на безпеці, інклюзивності, доступі до соціальних послуг і формуванні підтримуючих спільнот. Створення безбар'єрного середовища у

спеціалізованих будинках можливе за аналогією з концепціями проєкту соціального житла, яке разом із командою мера Маріуполя Бойченка В., розробило урбан-бюро Big City Lab та архітектурне бюро PUPA у рамках проєкту Mariupol Reborn (рис. 1). Модель передбачає будівництво доступних будинків, інтегрованих у міську структуру [2]. Ділянка сприймається як продовження терапевтичного простору. У дизайні території використовуються плавні лінії, натуральні матеріали, великі площі скління. Особлива увага приділяється проєктуванню інтуїтивно зрозумілої навігації та аналізу логістики екстрених ситуацій.

Рис. 1. Mariupol Reborn, проєкт соціального житла;
автори: урбан-бюро Big City Lab, арх. бюро PUPA; 2025 р.

Перебування в шелтері потребує певних стандартів приміщень, які мають відповідати медико-санітарним нормам та протипожежній безпеці. Інтер'єрний простір слід розділяти на зони загального та обмеженого доступу [3]. Загальні завдання дизайну включають формування позитивних сценаріїв майбутнього, створення безпечного середовища і зміну чуттєвих пріоритетів. Для зниження тривожності використовуються принципи ергономіки (форми, матеріали, колір тощо) та формоутворення просторів, що сприяють розслабленню та відновленню. Використання методів дизайн-мислення для пошуку нестандартних рішень допомагає подолати стереотипи свідомості, пов'язані із травмою, та адаптувати мешканців шелтера до нової реальності.

Дизайн, заснований на емпатії, передбачає врахування емоційних, соціальних та фізичних потреб користувачів (часто маргіналізованих співтовариств), що сприяють збереженню гідності, безбар'єрної доступності та соціальної справедливості. Інтегруючи емпатію у процес проєктування, дизайнер отримує можливості та способи для формування більш вдумливих та турботливих середовищ [4]. Безособова білизна лікарняних інтер'єрів, яка намагається зміцнити уявлення про стерильність, може викликати почуття дискомфорту і тривоги у пацієнтів. Важливість гуманізації шелтерів та групових будинків виходить за межі естетики самих будівель. Необхідність створення «домашньої» атмосфери зумовлена здатністю дизайну впливати на процес одужання людей у моменти вразливості (рис. 2).

Рис. 2. Шелтер для військовослужбовців з прибудинковою територією (адреса не оголошується з метою безпеки); засновник: фонд Hero Assistance, 2023 р.

Дослідження в галузі нейроархітектури заглиблюються у зв'язки між штучним середовищем та функцією мозку. Приділяється особлива увага когнітивним та фізіологічним реакціям з метою створення «людиноцентричних» просторів для підвищення якості життя. Вони зачіпають аспекти впливу на самопочуття пацієнтів – яким чином освітлення, колір, висота стель, форми і матеріали інтер'єру впливають на концентрацію, настрій і стресостійкість (рис. 3).

Рис. 3. Відновлений центр реабілітації, м. Бородянка; 2024 р.

На відміну від традиційного дизайну, нейроестетика спирається на результати досліджень мозкової активності для розуміння реакцій людей на довкілля. Використовується також мультисенсорний досвід – вплив як візуального сприйняття, а й звуків, запахів, тактильних відчуттів і пропріоцепції (м'язового почуття) на психологічний стан людей. Штучний інтелект не замінить живої емпатії, але може допомогти в аналізі. Сучасні нейромережі вміють розпізнавати тональність відгуків, виявляти часті болі в коментарях, передбачати емоційний стан на основі тексту чи поведінки [5].

Крім цього, у процес емпатичного проектування закладається біофілія (як визнання вродженого зв'язку людини з природою). Природне світло, рослини, гарні краєвиди та органічні матеріали знижують стрес, покращують настрій та прискорюють процес відновлення пацієнтів, а комфортні зони очікування та внутрішнє атріумне озеленення забезпечують розслаблення та емоційне полегшення, передаючи тим самим емпатію та турботу про людей, які потребують допомоги.

ВИСНОВКИ

В умовах війни, що триває, зростає роль шелтерів. Певною мірою вони стають об'єктами психологічної підтримки та соціальної адаптації. У проєктуванні і будівництві шелтерів стає корисним міжнародний досвід, зокрема використання принципів емпатії. Пріоритетними завданнями дизайну таких об'єктів має бути позитивний вплив на відчуття мешканців шелтерів та створення безпечного середовища. Використання методів нейроархітектури та біофільного дизайну сприяють когнітивному відновленню мешканців шелтерів, зниженню тривожності, поліпшенню стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фонд Східна Європа. Проєкт «Шелтер»: допомога вимушеним переселенцям. URL: <https://eef.org.ua/program/proyekt-shelter-dopomoga-vumushenym-pereselentsyam/> (eef.org.ua in Bing) (дата звернення: 02.03.2026)
2. Big City Lab. Концепція соціального житла в Україні. 2025. URL: <https://bcl.com.ua/projects/konceptsiya-socialnogo-zhitla-v-ukrayini> (дата звернення: 04.03.2026).
3. Александров Д.О. Шелтер (прихисток) для вимушених переселенців: адміністрування, соціальна робота та психологічна допомога: метод. рекомендації. URL: <http://ecopsy.com.ua/index.php/1-pereselentsi-i-bizhentsi/roboza-z-pereselentsiamy/orhanizatsiia-dopomohy-u-prykhystkakh-shelterakh> (дата звернення: 02.03.2026).
4. Ferreira D.B. Designing with Empathy: Architecture for Social Equity. *ArchDaily*. 04.10.2024. URL: <https://www.archdaily.com/1021532/designing-with-empathy-architecture-for-social-equity> (дата звернення: 27.02.2026). ISSN 0719-8884.
5. Imad H. Dynamic Neural Architecture: Redefining the Future of Living Spaces with AI. *LinkedIn*. 19.04.2025. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/dynamic-neural-architecture-redefining-future-living-spaces-mansour-a1e6f/> (дата звернення: 04.03.2026)

ANTONENKO I., VYSHNEVSKA O.

USING THE PRINCIPLES OF EMPATHY TO FORM A THERAPEUTIC CORE IN THE DESIGN OF UKRAINIAN SHELTERS

The role of empathy in the design of Ukrainian shelters and post-war rehabilitation centers is considered. The features of the design of internal spaces in similar premises of modern models of social work, which have become widespread in Western European countries and the USA, are highlighted. International experience, Ukrainian practices and modern research in the field of neuroaesthetics are analyzed.

Keywords: *empathic design; trauma-informed design; neuroaesthetics; social rehabilitation, biophilia*